

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΑΙ ΖΩΗ

Έρευνα πνευματικής γεωγραφίας

ΤΟΥ Κ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Μ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ
Έπ. Καθηγητού του Πανεπιστημίου Αθηνών

Διάχυτες φήμες και ακούσματα

Στις περιπλανήσεις του ο άνθρωπος στους δρόμους της ζωής έχει συχνότερα ή σπανιότερα συναντήματα, συναντήσεις ζωής με Γέροντες που σηκώνουν τα βάρη του, αΐρουν τα εμπόδια και διευκολύνουν τα περάσματα, δημιουργώντας πόρους στις άποριές του.

Όταν κάνουμε λόγο για τους «γέροντες» αυτούς, εύκολη είναι η αντίρρηση και η αμφιβολία αν υπάρχουν, κι αν υπάρχουν που τέλος πάντων βρίσκονται κρυμμένοι και είναι άθεατοι. Άλλοι πάλι μάς διαβεβαιώνουν ότι τους συνάντησαν και έκτοτε η ζωή τους πήρε άλλη τροπή και νόημα και φωτίστηκε με ένα διαφορετικό φως. Διαρκώς ακούμε, αν έντεινουμε την ακοή μας και ακροαστούμε προσεκτικά, γι' ανθρώπους που συμβούλεψαν τον ένα στη μία περίπτωση, που καθοδήγησαν μίαν άλλη στη δεύτερη περίπτωση, παρηγόρησαν, νοθήτησαν, προσευχήθηκαν, στηρίξαν, μόνιμασαν ολόκληρες οικογένειες, κατεύθυναν, ξέδαναν σε μία τάξη το χάος που βασίλευε στις καρδιές τους.

Σιγά - σιγά δημιουργείται μια φήμη, ένας κάποιος ψήθυρος γύρω από ορισμένα ονόματα, γύρω από τη φανερότητα ή αφανή δραστηριότητα μερικών. Οι άνθρωποι άρεσκονται να διηγούνται και να ακούνε ιστορίες, πράγματα, «δράματα και θέματα», που συνέβησαν στους ίδιους ή σε άλλους.

Έρευνητικά έρωτήματα

Από καιρό, θα είναι μερικά χρόνια, γεννήθηκε μέσα μου η ιδέα μιας έρευνας στη χώρα μας γύρω απ' αυτούς τους γέροντες και πνευματικούς συμβούλους του πρόσφατου ή απώτερου παρελθόντος, αλλά και του ζωντανού παρόντος.

Αφοῦ, καθώς ακούμε, δροῦν τόσο εδεργετικά για το λαό του Θεού,

- ποῦ θά μπορούσαμε να τους συναντήσουμε και μεις;
- αν ἤδη «κοιμηθήκανε» ποῦ και ποῦ εἶδραν;
- τί εἶδους δραστηριότητα ἀνέπτυξαν;
- ποῖοι τοὺς συμβουλευόνταν ἢ τοὺς συμβουλευόνται και
- για ποιά ζητήματα και θέματα (γ: ἀ τ ἰ);
- και γ: α τ ἰ; Ποιοί λόγοι, δηλαδή, τοὺς ὤθησαν και τοὺς ὤθουν πρὸς τὴ δική τους διεύθυνση;

- με ποῖο τρόπο ἢ τρόπους ἀντιμετώπισαν τὰ ἐρωτήματα και τὰ προβλήματα που τοὺς ἔθεταν (μεθόδους);
- ἔνα ἄλλο ἐρώτημα που τίθεται εἶναι και τὸ ἀκόλουθο: ἀν, δηλαδή, εἶχαν τὴν ἀνάλογη κατάρτιση για ν' ἀντιμετωπίσουν τὰ ζητήματα αὐτά;
- θά ἦταν ἐνδιαφέρον να πληροφορηθοῦμε ἀκόμα σε ποῖοὺς δασκάλους κοντὰ μαθήτησαν για να ἐκμάθουν τὴν πνευματικὴ αὐτὴ τέχνη.
- κι αν οἱ ἴδιοι: ἀν ἐδεῖ ξαν μαθητέε;
- στὴν ἀντιμετώπιση τῶν προβλημάτων χρησιμοποίησαν και ἄλλα εἶδη γνώσεων (ἐπιστημονικές, ἐμπειρικές, κ.λπ.);
- γνώριζαν τὴ συμβολὴ τῶν ἄλλων ἐπιστημῶν στὶς ἀνθρώπινες συγκρούσεις και τὰ ἄλλα προβλήματα; Θεωροῦσαν τὸν ἑαυτὸ τους αὐτάρκη ἢ παρπέμπαν (γιατροῦς, δικηγόρους, ψυχιάτρους, ψυχολόγους);
- ἢ δρᾶση τους ἦταν ριζωμένη σ τὴν Ἐκκλησία σε συνεργασία οὐσιαστικὴ με τὸν Ἐπίσκοπο ἢ δροῦσαν μόνον (μοναχικοὶ περιπατητέε) και συνεργάζονταν ἰδιαίτερα με συλλόγους, οργανώσεις και λοιπὲς χριστιανικὲς κινήσεις;
- ἦταν ὑποχρεωτικό να εἶναι κληρικοί ἢ μπορεί να ἦταν και μοναχοὶ ἢ λαϊκοί, ἄνδρες ἢ γυναῖκες, ἱερομόναχοι ἢ και ἔγγαμοι ἐφημέριοι;
- ἔχουμε μαρτυρίες ζωντανὲς για τὴ δρᾶση τους, ἔχουν γραφτεῖ βιβλία ἢ ἄρθρα γι' αὐτούς; Οἱ πληροφορίες που υπάρχουν μέχρι ποιά χρονολογικὴ περίοδο φθάνουν; Ὑπάρχει φωτογραφικὸ και φωνητικὸ ὄλικὸ (μαγνητοταινίες, κασέτες);
- Ἄν ἡ συμβουλεὺτικὴ δραστηριότητα σφράγιζε κυρίως τὴ ζωὴ τους και τὴ ζωὴ ἐκείνων που τοὺς συμβουλευόνταν ἀσφαλῶς ἀνέπτυξαν και ἀναπτύσσου και ἄλλῃ δρᾶση που θά ἦταν χρησιμο και ἐνδιαφέρον να τὴ γνωρίσουμε και ἀποτυπώνοιτάς τὴν να τὴν καταστήσουμε κτῆμα ἔλο και περισσότερων ἀδελφῶν μας, οἱ ὅποιοι θά ἔχουν πολὺ μεγάλη ὠφέλεια στὴν ἐπαφὴ αὐτὴ.

Ἀγαπεφαλαιώνοντας τώρα τὰ ἐρωτήματα που θέσαμε μέχρι στιγμῆς θά τολμούσαμε να τὰ διατυπώσουμε με τὸν ἀκόλουθο συνοπτικὸ μνημονικὸ κανόνα. Στὴν Ἑλλάδα σήμερα ἢ και παλιότερα:

ποιὸς συμβουλεύει ποῖον και τί,
ποῦ, πῶς, πότε και για τί — γιατί;

Απαντήσεις, λοιπόν, σε όλο το φάσμα των ερωτημάτων που θέσαμε πιο πάνω θα εξυπηρετούσαν κατά τον καλλίτερο δυνατό τρόπο το σ τ ό χ ο που θέσαμε: να μάθουμε, δηλαδή, έμεις πρώτα και να μάθουμε σε άλλους στη συνέχεια αυτά που έμεις μάθαμε. Σε τελευταία ανάλυση πρόκειται για «γράμματα σπουδάσματα του Θεού τα πράγματα». Μια τέτοια έρευνα θα ήταν πραγματικά σπουδή στην Όρθοδοξία χωρίς να είναι απαραίτητο να γίνει θιαστικά και έν σπουδή.

Δυσκολίες και τρόπος προσεγγίσεως

Μια τέτοια έρευνα δεν είναι εύκολη, απαιτεί και πολύ χρόνο· δεν είναι έ ρ γ ο ενός ανθρώπου αλλά π ο λ λ ω ν. Δεν αρκεί η επιθυμία, δεν φθάνει μόνο η σκέψη, χρειάζεται μια επίμονη και επίπονη προσπάθεια και πάθος για να άχθει εις πέρας ο εύγενής και ύψηλός στόχος που αναφέραμε.

Κυρίως χρειάζεται σ υ ν ε ρ γ α σ ί α ανθρώπων με ένθεο ζήλο, οι όποιοι θα πλησιάσουν είτε τις πηγές, γραπτές και προφορικές, είτε τα ζωντανά κεφαλάρια του γένους, τους Γέροντες, με φόβο Θεού, κατάνυξη και πνεύμα μαθητείας για να αναζητήσουν όσο περισσότερο γίνεται «ΰδωρ άλλόμενον εις ζωήν αιώνιον» (Ίωάννου δ' 14) για τους έαυτούς τους και τους άλλους.

Ο τρόπος για να φθάσουμε στους Γέροντες ποικίλλει και διαφέρει. Πρώτα - πρώτα θα πρέπει να μάς υποδείχθουν οι άγιες αυτές μορφές που έδρασαν και δρουν στο χώρο της Έκκλησίας μας. Οι Έπίσκοποι στην προκειμένη περίπτωση έχουν πρωτεύοντα λόγο, γιατί αυτοί γνωρίζουν καλλίτερα παντός άλλου τις πνευματικές δυνατόσεις που δρουν στην θεόσωστη έπαρχία τους, και αυτοί μπορούν να μάς υποδείξουν και να μάς φέρουν σε έπαφή μαζί τους ή με ανθρώπους που γνώρισαν ή γνωρίζουν τους Γέροντες. Στην πρόθεσή μας, λοιπόν, είναι να απευθυνθούμε με γράμματα προς τους Μ η τ ρ ο π ο λ ι τ ε ς της Έκκλησίας της Ελλάδος, αλλά και των άλλων εκκλησιαστικών κλιμάτων για τον καλλίτερο συντονισμό της όλης έργασίας και έρευνας.

Με το άρθρο μας όμως αυτό, απευθυνόμαστε ήδη από τώρα Έκκληση και παρακαλούμε όλους εκείνους οι όποιοι γνωρίζουν σχετικά με το θέμα που τίθουμε και επιθυμούν να συνεργασθουν, ν α μ α ς γ ρ α φ ο υ ν. Έμεις θα τους άποστείλουμε ειδικού τύπου δ ε λ τ ί ο (έρωτηματολόγιο), που θα συνοδεύεται και με οδηγίες για τον τρόπο συμπληρώσεως. Το δελτίο αυτό συμπληρωμένο θα μάς το επιστρέφουν. Προβλέπεται συγκεκριμένη διαδικασία ώστε να τηρηθεί η έπαφή με τους πληροφοριοδότες μας και με τα πρόσωπα εκείνα που θα μάς συνιστούν να έλθουμε σε έπαφή μαζί τους.

Όνομασία και πτυχές της έρευνας

Οι άπαντήσεις με τις πληροφορίες και το υπόλοιπο όλικό που θα άποστείλεται θα καταχωρίζεται σε ειδικό Ά ρ χ ε ι ο που ήδη έχει καταρτισθεί και θα εξυπηρετεί το «Σχεδιάγραμμα μιας πνευματικής γεωγραφίας».

Αυτό το όνομα έχει δοθεί στην έρευνα που επιτελείται στα πλαίσια του Τομέα Χριστιανικής Λατρείας, Άγωγής και Διαπομπάνσεως του Τμήματος Ποιμαντικής

Γέροντες: ένα διαφορετικό Έθνικό Σύστημα Ύγείας...*

της Θεολογικής Σχολής και χρηματοδοτείται από τον έρευνητικό προϋπολογισμό του Πανεπιστημίου Άθηνών. Έπιθύηνος και συντονιστής του έρευνητικού αυτού προγράμματος είναι ο συντάκτης του παρόντος σημειώματος. Οι πληροφορίες μπορούν να άπευθύνονται στην ακόλουθη διεύθυνση με τα ένδεικτικά στοιχεία που άφορούν το συγκεκριμένο αυτό σχέδιο:

Έρευνα: Σχεδιάγραμμα πνευματικής γεωγραφίας,
Έπ. Καθηγητής Α. Μ. Σταυρόπουλος,
Θεολογική Σχολή Πανεπιστημίου Άθηνών,
Τομέας Χριστ. Λατρείας, Άγωγής και Διαπομπάνσεως,

157 02 ΑΝΩ ΙΑΙΣΙΑ (Τηλ. 77.94.752).

Αυτή τη σκέψη για το σχεδιασμό μάς «πνευματικής γεωγραφίας» τη συνειδητοποιήσαμε διαβάζοντας παλιά το πρώτο κεφάλαιο του δοκιμίου του Κωστή Μπασιτιά, «Παπαδιαμάντης», Άθήνα 1974, σ. 5-33, που επιγράφεται «Σχεδιάγραμμα πνευματικής γεωγραφίας». Έκεί, ο Κ. Μπασιτιάς επιχειρεί να άποτυπώσει τις ιστορικο - γεωγραφικές συντεταγμένες του τόπου καταγωγής του κυρ - Άλέξανδρου — της Σκιάθου — υπό τη μορφή όντολογικών γνωρισμάτων, τα όποια και συνιστούν τη θαυμαστή σφαίρα μιας πνευματικής άνθρωπογεωγραφίας¹.

Η έρευνητική προσπάθεια θα κατευθυνθεί με κύριο στόχο τον έντοπισμό των άγιων αυτών μορφών όχι μόνο β ι β λ ι ο - α ρ θ ρ ο γ ρ α φ ι κ ά, αλλά και με επιτόπιες επισκέψεις και διάλογο — του τύπου των έρευνητικών συνεντεύξεων — είτε μαζί τους προσωπικά είτε με πρόσωπα που τους γνώρισαν ή τους γνωρίζουν. Θα ληφθεί μέριμνα ώστε τις μορφές αυτές να τις δούμε μέσα στο συγκεκριμένο θ ρ η σ η ε υ τ ι κ ο - π ο ι μ α ν τ ι κ ό κ λ ή μ α και στα ί σ τ ο ρ ι κ ο - γ ε ω γ ρ α φ ι κ ά και κ ο ι ν ω ν ι κ ο - π ο λ ι τ ι κ ά πλαίσια μέσα στα όποια κινήθηκαν, με στόχο, να άποκομι-

σοιμε μία καθολική θέαση του προσώπου, του βίου και του έργου τους.

Ἀρχαιοθέτηση του ὕλικου καὶ προοπτικὲς

Τὸ Ἀρχεῖο γινὰ τὸ ὁποῖο ἤδη κάναμε λόγο περιέχει σειρὰ φακέλων καὶ ὑποφακέλων ποὺ διαμοῦνται κατὰ Μητροπόλεις τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἀλλὰ καὶ Ἐπαρχίες τοῦ Κλίματος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου στὴν Ἑλλάδα (περιλαμβάνονται ἡ νῆσος Πάρος καὶ τὸ Ἅγιον Ὄρος) καὶ στὸ ἐξωτερικὸ (ἐδῶ καὶ οἱ αὐτόνομες Ἐκκλησίες). Οἱ Μητροπόλεις τῆς Ἑλλάδος ἔχουν καταγεγραμθεῖ σὲ ομάδες κατὰ γεωγραφικὰ διαμερίσματα. Τὸ Ἀρχεῖο περιλαμβάνει καὶ τὰ λοιπὰ προσβυγενῆ Πατριαρχεῖα (συμπεριλαμβάνεται καὶ ἡ Ἱ. Ἀρχιεπισκοπὴ τοῦ Θεσσαλίστου Ὄρους Σινᾶ) καὶ τὶς λοιπὲς πατριαρχικὲς καὶ αὐτοκέφαλες Ἐκκλησίες.

Ἡ ταξινόμηση τοῦ ὕλικου στοὺς φακέλους δὲν ἀποσπεί σὲ μία «καλὴ» τοποθέτηση καὶ τακτοποίηση τῶν πληροφοριῶν γιὰ νὰ λησμονηθοῦν στὴ συνέχεια. Ἀπευγατίας σκοπεύει νὰ συμβάλει στὴ διατήρηση ζωητάνης τῆς μνήμης τῶν μεμονωμένων αὐτῶν προσώπων, ἐργατῶν τοῦ Εὐαγγελίου καὶ μνητῶν τοῦ Κυρίου μας. Ἡ ἐκμετάλλευση καὶ ἀξιοποίηση τῆς ἐμπειρίας αὐτῶν τῶν ἁγίων μορφῶν ἐλπίζεται ὅτι θὰ βοηθήσει: στὴν ἀναζωπύρωση καὶ θελίτωση τοῦ ποιμαντικοῦ ἔργου τῆς Ἐκκλησίας μας γενικὰ καὶ τῶν ἐφημεριῶν μας εἰδικότερα².

Τὸ πληροφορικὸ αὐτὸ ὕλικὸ δὲν θὰ παραμείνει ἀπλῶς ὕλικὸ ἀρχείου. Στὶς προθέσεις τοῦ κύριου ἐρευνητῆ, τῶν συνεργατῶν καὶ τῶν βοηθῶν του στὴν ἐρευνά³ εἶναι ἡ ἐκδόση σερᾶς μονογραφίῶν ποὺ θὰ ἀφοροῦν σὲ μεμονωμένους μορφές ἀλλὰ καὶ μᾶς «πνευματικῆς πινυκοθήκης», ἕνα εἶδος βιοεργογραφικοῦ λεξικοῦ, στὸ ὁποῖο θὰ περιληφθοῦν μὲ τρόπο σύντομο καὶ περιεκτικὸ στοιχεῖα ἀπὸ τὸν βίον καὶ τὴ δράση τους — κυρίως τὴν συμβουλευτικὴ κατὰ περίπτωσιν θὰ παρατίθενται ἀνθολογημένα μικρότερα ἢ ἐκτενέστερα ἀποσπάσματα τοῦ σωτήριου λόγου τους. Τελί-

κὸς στόχος θὰ εἶναι ἡ συναγωγή συμπερασμάτων γιὰ τὸν τρόπο ποὺ ἀσκήθημα καὶ ἀσκείται στὴν Ὀρθόδοξῃ Ἐκκλησίᾳ τὸ ὕψιστο ἐκκλησιαστικὸ λειτουργημὰ τῆς πνευματικῆς πατρότητος.

Ἄν ἡ ἐρευνητικὴ αὐτὴ ἐργασία ἐπιτελεσθεῖ μὲ τὸν τρόπο ποὺ ὑποδηλώσαμε ὑπάρχει περίπτωση ἡ ὠφέλεια νὰ εἶναι μεγάλη καὶ περισσότερος κόσμος νὰ καρπωθεῖ τὰ ἀποτελέσματά της. Θὰ ἔλθει, λοιπόν, σὲ πνευματικὴ ἐπικοινωνία μὲ τὶς μεγάλες αὐτὲς μορφές τοῦ ὀρθοδόξου ἑλληνικοῦ γένους ποὺ μᾶς ἀναγεννοῦν, μᾶς χαρίζουν τὴν ψυχικὴ καὶ σωματικὴ ὑγεία, ὀριοθετοῦν τοὺς δρόμους μας καὶ καθοδηγοῦν τὰ δῆματά μας, ἔτσι ὥστε παρὰ τὶς περιπλανήσεις μας νὰ μὴν ὑπάρχει φόβος νὰ πλανηθοῦμε, ἀλλὰ νὰ πορευόμαστε σὲ δόξῃ σωτηρίας.

Παρατώνοντας τὸ λόγο μου δὲν μπορῶ παρὰ νὰ θυμηθῶ τὸν ἐπίκαιρο στίχο τοῦ ποιητῆ σὲ μιὰν ἀποστροφή του μπροστὰ στὸν τάφο ἐνὸς Γέροντα:

Γέροντά μου πῶς νὰ ξεχάσω!

Ἦσαν ὁ πρώτος ποὺ μοῦδωσες τὸ χέρι

προσπαθώντας νὰ μὲ θημάσεις

ἔξω ἀπ' τὴ μεγάλη νύχτα⁴.

* Ὁ «χάρτης» τῆς Ἑλλάδος: Ἐξώφυλλο τοῦ βιβλίου τῆς διηγήρου Εἰρήνης Ἀναπλιώτου - Βαζαίου, Πνευματικὲς ἀποδοχὲς στὴν Ἑλλάδα καὶ ἐθνικὰ συστήματα, Ἀθήνα 1983.

1. Βλ. Α. Μ. Σταυροπούλου, Συμβουλευτικὴ Προμηθευτικὴ, Ἀθήνα, Ἐκδ. «Λύχνος», 1984, τὴν παράγραφο 6. Γιὰ μιὰ σύγχρονη «πνευματικὴ γεωγραφία», σ. 31-32.

2. Μ' αὐτὸν τὸν τρόπο ὑποδεικνύονται ἤδη οἱ πηγὲς ἐμπλουτισμοῦ τῆς φετινῆς ἑβδομάδος Ἱερατικῶν Κλήσεων (17 μὲ 23 Μαρτίου), ποὺ ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος ἔχει καθιερώσει, ἐδῶ καὶ τρία χρόνια, νὰ ἀρχίζει τὴν Γ' Κυριακὴ τῶν Νηστειῶν (Σταυροπροσκυνήσεως).

3. Σὲ ἐπόμενο σημεῖωμα θὰ γίνῃ μνεῖα τῶν συνεργατῶν καὶ βοηθῶν τῆς ἐρευνας μὲ ἀναφορὰ στὸ συγκεκριμένο ἔργο ποὺ ἐπιτελοῦν.

4. Ν. Β. Καμβόση, Οἱ ἔλλες λέξεις, Ἀθήνα, Ἐκδ. «Τῆνος»: συντροφιά, σ. 43 (ποίημα: Κυπριανοῦ Ἱερομναχοῦ).

ΤΟ ΔΙΔΑΚΤΙΚΟ ΕΡΓΟ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΣΗΜΕΡΑ

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ ἀπὸ τὴν σελίδα 58)

διδακτικὴ ἀξία τῆς θείας Λατρείας σήμερα εἶναι μικρότερη ἀπὸ ὅ,τι στὸ παρελθόν.

Σεβασμιώτατε, Ἅγιοι Ἀδελφοί,

Παραλάβαμε διὰ τῆς ἀποστολικῆς διαδοχῆς τὴ διδασκαλία τοῦ Χριστοῦ ἀνόθευτη, καθαρὴ. Μὲ τὴ διδασκαλία αὐτὴ οἱ Ποιμένες καὶ Διδάσκαλοι τῆς Ἐκκλησίας τῶν παρασμένων αἰῶνων φώτισαν τοὺς ἀνθρώπους τῆς ἐποχῆς τους, ἔθρεψαν τὶς ψυχές τους, θέρμαναν τὶς καρδιές τους καὶ τοὺς ὁδήγησαν στὴ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ.

Σήμερα τὸ χρέος αὐτὸ ἀνήκει σὲ μᾶς. Οἱ ἄνθρωποι ποὺ ζοῦν στὴ δικὴ μας ἐποχὴ ἔχουν ἀπὸ μᾶς τὴ δικαίη ἀπαίτηση νὰ χορτάσουμε τὶς πεινασμένες ψυχές τους μὲ τὸν Ἄρτο τῆς Ζωῆς καὶ νὰ φωτίσουμε τὸ πνεῦμα τους μὲ τὸ φῶς τοῦ Χριστοῦ.

Ὁ χρόνος τῆς ζωῆς τους εἶναι μετρημένος. Καθημερινῶς φεύγουν ἄνθρωποι ἀπὸ τὸ πῶμνὸ μας γιὰ τὴν ἄλλη ζωὴ. Εἶναι τρομερὸ νὰ χάνονται ψυχές ἀπὸ δικὴ μας ραθυμία. Τὸ αἷμα τους ἀπὸ μᾶς θὰ τὸ ζητήσῃ ὁ

Θεός. Καὶ ἐμεῖς μὲσα στὴν αἰωνιότητα θὰ αἰσθηνόμαστε ἀδάσκατο τὸ βάρος στὴ συνείδησή μας, ἂν γίνουμε αἰτία καταστροφῆς αἰωνίου κάποιων ἢ κάποιου ἔστω ἀδελφοῦ μας.

Ἄς ριχτοῦμε στὸ ἔργο μας μὲ περισσότερο ἐνθουσιασμό καὶ φλογερότερο ζῆλο. Ἄς μὴ ξεχνᾶμε ὅτι ὁ κόσμος ποὺ μᾶς περιβάλλει καὶ ποὺ πράγματι παραπαλεῖ εἶναι χριστιανικός. Ἐχει βαπτισθεῖ εἰς τὸ ὄνομα τῆς Ἁγίας Τριάδος καὶ εἶναι μέλη τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ.

Γιὰ τὶς ἀσχημὲς ἐκδηλώσεις του συνεπῶς καὶ τὴν ἀπαμάκρυνσή του ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία, ἀσφαλῶς φταῖμε καὶ μεῖς, ἔχι μόνον ὁ Τύπος, τὸ Ραδιόφωνο κ.λπ. Φταῖμε ἴσως πολὺ περισσότερο ἀπὸ ὅσο ὑποφιαζόμαστε.

Τελειῶνω ὑπενηθμιζοντας τὰ πάντοτε ἐπίκαιρα λόγια τοῦ Κυρίου καὶ Σωτήρος καὶ Διδασκάλου μας Ἰησοῦ.

Ἀδελφοὶ καὶ Πατέρες, «ἐπάρατε τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑμῶν καὶ θεάσαθε τὰς χώρας, ὅτι: λευκαὶ εἶσι πρὸς θερισμὸν ἤδη».

(ΓΕΛΟΣ)